

DELIMITĂRI CONCEPTUALE ALE COMPETENȚEI ȘI CARACTERISTICELE EI

Elena CUCEREAVÎI, asistent universitar
Catedra Pedagogie și Psihologie generală, UST

Rezumat. Implementarea cirriculei modernizate în sistemul educațional în Republica Moldova a reiterat interesul față de conceptul de competență. Educația axată pe competențe reflectă achizițiile cercetărilor științelor educației conform cărora, grație deținerii competențelor, educabilul poate realiza, în mod exemplar, transferul și mobilizarea cunoștințelor și a abilităților în contexte și situații reale de viață. Promovarea competențelor, sincronizarea educației sistemului național la imperativele timpului, la standardele europene, a condiționat nemijlocit revizuirea abordărilor conceptului de competență.

Cuvinte-cheie: competență, formarea competențelor, cunoștințe, capacități, atitudini.

Abstract. The implementation of the modernized curriculum in the educational system in the Republic of Moldova reiterated the interest in the concept of skills. Skills-based education reflects the acquisition of research in education sciences, according to which, thanks to the possession of skills, the learner can achieve, in an exemplary way, the transfer and mobilization of knowledge and skills in real life contexts and situations. The promotion of skills, the synchronization of the education of the national system to the requirements of the time, to the European standards, directly conditioned the revision of the approaches of the concept of skills.

Key-words: skills, formation of skills, knowledge, abilities, attitudes.

Abordarea societății contemporane ca o societate a cunoașterii, aduce în prim-plan schimbări de paradigmă privind educația. Procesul de integrare în sistemul European de învățare dar și necesitatea stabilirii unui cadru comun pentru definirea și recunoașterea rezultatelor învățării au condiționat și au impus implementarea unei paradigme noi în sistemul educațional din Republica Moldova: abordarea prin competențe.

Dezbaterile despre *competențe* în Republica Moldova au devenit, în ultima perioadă, subiect de interes public. Ca rezultat, revizuirea cadrului legislativ la nivel macroeducațional, a influențat într-o manieră constructivă sincronizarea documentelor de politici educaționale la nivel microeducațional, evaluarea eficienței învățării bazată pe competențe fiind, în acest sens, un domeniu semnificativ. Deci, în R. Moldova sintagma centrarea pe cel ce învață conjugate cu abordarea prin competențe a început să fie promovată după aderarea țării noastre la procesul Bologna, în tendința de a concorda sistemul de învățământ cu cerințele unui spațiu unic European.

Conceptul de *competență*, frecvent folosit în vocabularul mondial al muncii, este sursă de ambiguitate determinată de multiplicitatea și eterogenitatea definițiilor competențelor, fie ele teoretice sau practice [1].

Competența desemnează un *ansamblu de resurse (cunoștințe, capacități, atitudini), în vederea rezolvării unei situații complexe aparținând sferei situativ-problematică*. Prin competență de bază înțelegem acele competențe necesare a fi asimilate pentru a putea trece la un nivel superior de instruire [14].

Competența este potențialul de acțiune al unei persoane (capacitate), acțiunea de atingere a finalităților propuse (realizarea scopurilor situativ-problematică, luarea deciziei, elaborarea proiectului) mobilizând resursele însușite în diferite situații (cunoștințele disciplinare și strategii) [6]. Competența poate fi observată doar în acțiuni concrete, aplicate de indivizi în situații concrete. O competență este capacitatea de a răspunde exigențelor individuale sau sociale. Respectiva de abordare externă, axată pe cerere socială, trebuie completată cu o conceptualizare a competențelor în conformitate cu care acestea sânt structuri mentale interne. În lucrările din diverse domenii (științele educației, sociale, economie) acest concept include atribute diferite, dar, în același timp, termenii diferiți au atribute identice sau asemănătoare, fapt ce determină varii confuzii.

Deci, în viziunea cercetătorilor X. Roegiers [14], M.E. Dulamă [5], competența este acceptată ca „ansamblul de cunoștințe, capacități, aptitudini, atitudini, manifestate într-o situație concretă”. Competența este capacitatea de a cunoaște profund o problemă și în baza acesteia de a avea autoritatea de a se pronunța într-o chestiune. Conceptul de competență este unul foarte controversat, fiind definit în diverse moduri. Competența este capacitatea care presupune succesul în exercitarea unei funcții sau realizarea unei sarcini, presupune abilitatea obținută grație asimilării cunoștințelor pertinente și a experienței care consistă în rezolvarea unor probleme specifice.

I. Maciuc [10] definește competența drept un complex integrat de cunoștințe și abilități, capacități și aptitudini.

V. Mîslițchi consideră că formarea unei competențe presupune parcurgerea următoarelor faze:

- *faza cognitivă*, în care se realizează familiarizarea cu conținutul competenței, în care subiectul, pe baza explicațiilor verbale corespunzătoare și demonstrarea modelului acțiunii, își formează o imagine aproximativă care ulterior se transformă într-o reprezentare precisă despre ce urmează să facă;
- *faza învățării analitice*, când competența se fragmentează pe unități mai mici care se însușesc pe rând; este etapa cu anumite erori, încordare voluntară, concentrarea atenției, consum mare de timp pentru însușirea fiecărei component a competenței;
- *faza organizării și sistematizării*, în care se constată un efort de integrare a componentelor într-o structură unitară cu eliminarea greșelilor, dar cu un consum încă mai mare de timp și cu efort centrat pe realizarea legăturilor;
- *faza sintetizării și automatizării*, în care integrarea elementelor este deplină, acțiunea se desfășoară cu fluentă, solicitarea atenției scade treptat, controlul conștient se face numai în ansamblu;
- *faza perfecționării competenței*, în cursul căreia se ating toți parametrii ceruți: viteză, corectitudine, precizie [12].

N. Chomsky egala competența cu „savoir” (știu), ceea ce nu este corect, deoarece competența nu înseamnă doar cunoaștere, ci și abilitate, atitudine. În viziunea cercetătorului competența este, mai degrabă, o stare decât un proces [3]. Competența se manifestă printr-o

capacitate, iar aceasta din urmă se bazează pe un suport informațional. De asemenea, competența se constituie dintr-un ansamblu de resurse: *a ști, a ști să faci, a ști să devii* [2].

În accepțiunea lui M.E. Dulamă - competențele reprezintă ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare, care permit identificarea și rezolvarea în diverse contexte a unor probleme caracteristice unui anumit domeniu [5].

Prin urmare, există o unitate de păreri, dar nu se atestă definiții unanime ale conceptului de competență. E cazul de menționat, pentru a nu confunda noțiunea de „competență” cu „capacitate” că ele „nu sunt sinonime”. „Capacitatea” reprezintă o finalitate a unei formări generale comune mai multor situații, pe când „competența” este o finalitate a unei formări globale care pune în acțiune mai multe capacități într-o singură situație.

D. Potolea [13] și Vl. Guțu [8] susțin că conceptul de competență se axează pe două laturi: cea *psihologică* și cea *pedagogică*. Analizând definițiile conceptului de competență, observăm că elementele comune prin care se descrie o competență sunt: situația care trebuie rezolvată; actorul (elevul/studentul) care trebuie să acționeze pentru a rezolva această situație; ansamblul de resurse (cunoștințe, inteligență emoțională, capacități, aptitudini, motivații, atitudini, valori), pe care elevul/studentul trebuie să le mobilizeze pentru a rezolva situația.

M. Manolescu conchide că „termenul de competență este nu doar greu de format și de evaluat, dar și greu de definit”. Competențele se exersează, într-un mod integrat, în situații reale. Se va spune despre cineva că este competent într-un domeniu, dacă va fi capabil să gestioneze toate situațiile circumscrise domeniului dat [11]. Conform dicționarului explicativ a fi competent înseamnă a fi bine informat într-un anumit domeniu, a fi capabil, a avea autoritatea să faci sau să apreciezi ceva [4].

În Cadrul european al calificărilor, la cum afirmă A. Zbîrnea, competența este descrisă din perspectiva responsabilității și autonomiei. Astfel a fi competent înseamnă:

- a utiliza cunoștințele de specialitate în situații practice;*
- a manifesta deprinderi specifice;*
- a analiza și a lua decizii;*
- a manifesta creativitate în acțiuni;*
- a se adapta la mediul de muncă specific;*
- a face față situațiilor neprevăzute* [15].

Astfel, competența este expresia abilităților unei persoane de a combina, în mod autonom, tacit sau explicit, într-un context a unui ansamblu integrator de cunoștințe, capacități atitudini dobândite anterior.

Competența are următoarele caracteristici:

➤ *competența este complexă*: ea integrează cunoștințele, strategiile, abilitățile, atitudinile într-un proces bazat pe manifestări; competența constă în mobilizarea ciclică și repetată, în contexte din ce în ce mai complexe, a unui proces care solicită simultan toate componentele unei competențe;

➤ *competența este relativă*: spre deosebire de un obiectiv care poate fi atins, competența nu va fi niciodată atinsă; ea se dezvoltă pe parcurs, trecând de la un nivel inferior spre unul superior; nivelul dezvoltării sale se caracterizează prin diversitatea și complexitatea contextelor în care această competență poate să se manifeste;

➤ *competența este potențială*: spre deosebire de o performanță, care poate fi măsurată sau constatată și care se referă la trecut sau prezent, competența poate fi proiectată și evaluată, posibilitatea mobilizării sale determinând diferite performanțe în viitor, în contexte diferite ale contextului educațional, când elevul/studentul va fi singur în fața unei sarcini de îndeplinit; învățământul trebuie să producă rezultate, dar rezultatul (performanța) nu este garantarea unei competențe; competența se bazează pe procesele care permit generarea de rezultate;

➤ *competența este exercitată într-o anumită situație*: competența se manifestă esențial prin capacitatea de a administra cu eficiență o situație, sau prin modificarea situației în care această competență este utilizată (asimilare) sau adaptându-se însăși la situația în cauză (acomodare); dezvoltarea unei competențe se efectuează esențial în administrarea situațiilor din ce în ce mai diversificate și complexe, cu ajutorul resurselor din ce în ce mai specializate;

➤ *competența este completă și insecabilă*: competența nu este divizibilă; o competență generează o situație, altfel este o non-competență, o simplă resursă; dezvoltarea competențelor nu poate fi efectuată într-un mod secvențial, dar într-un fel concentric;

➤ *competența este transferabilă*: deoarece trebuie să genereze o diversitate de performanțe într-o diversitate de contexte, competența nu poate să se reducă la un proiect, la un rezultat sau la o performanță reproductibile; ea presupune că studentul este capabil a reutiliza procesele adaptându-le deliberat la un nou context (schimbând mijloacele sau îmbunătățind procedurile, spre exemplu), știe să facă diferența între esențial (componentele competenței, spre exemplu) și contextual (cunoștințele proprii unei discipline, spre exemplu);

➤ *competența este conștientă*; competența este conștientă și asociată necesităților și intențiilor; or, persoana trebuie să posede capacitatea de a gestiona competența pe care o deține [9].

Competențele sânt rezultatul la care trebuie să ajungă educatul/studentul la sfârșitul studiilor profesionale. Aceste rezultate constituie profilul obținut de student și sânt reprezentate sub forma „comportamentelor legate de funcțiile specifice lucrului”.

Din perspectivă cognitivistă, competența este o stare, capacitatea de a acționa și nu o acțiune particulară. Această stare este legată de un sistem de cunoștințe conceptuale și metodologice, precum și de atitudini și valori care permit unei persoane a implementa judecățile și gesturile adaptându-le la situații complexe și variate.

Legea generală de dezvoltare a competenței constă în faptul că, intrând în contact cu o problemă nouă, persoana încearcă, în primul rând, să aplice metode de acțiune pe care le cunoaște, transferând problema în cauză în experiența proprie a rezolvării problemelor

asemănătoare. Succesul rezidă în corectitudinea procesului de valorificare a problemelor din punctul de vedere al metodelor de rezolvare. A transfera competențe corect și cu succes asupra noilor probleme înseamnă a însuși rapid și cu greșeli minime noile tipuri de activitate. Cu cât mai mare este cercul de obiecte, la care persoana poate aplica competențele dobândite, cu atât mai mare este cercul problemelor pe care aceasta este aptă a le rezolva.

În concluzie putem afirma că competența este aptitudinea de a acționa independent pe baza cunoștințelor universale obținute anterior. Astfel, conceptul de competență schimbă ideea despre evaluare și calificare, or, este important nu atât ca individul să aibă o organizare internă a ceva, dar posibilitatea de a utiliza ceea ce este.

Bibliografie

1. Cadrul european al calificărilor. www.mecc.dov.md/ro/
2. Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi: învățare, predare, evaluare. Ch.: F.E.P. Tipografia Centrală, 2003, 204 p.
3. Chomsky N. Reflections on Language. New York: Random House, 1995. 398 p.
4. Dicționarul explicativ al limbii române. București: DEEF, 2009. 1230 p.
5. Dulamă M. E. Fundamente despre competențe. Teorie și aplicații. Editura Presa universitară Clujeană, 2010. 435 p.
6. Évéquoz, G. Les compétences-clés. Paris: Editions Liaisons, 2004.
7. Guțu Vl., Dandara O., Muraru E. Proiectarea standardelor de formare profesională inițială în învățământul universitar. În: CEP USM, Chișinău, 2003. 86 p.
8. Guțu Vl., Pedagogie. Chișinău: CEP USM, 2013. 505 p.
9. Henry, J., Cormier, J., Qu'est-ce qu'une compétence? Les archives de DISCAS, 2006.
10. Maciuc I. Pedagogie-repere introductive. București, 2003. 404 p.
11. Manolescu M. Pedagogia competențelor—o viziune integratoare asupra educației. În: Revista de pedagogie, 2010, nr 58 (3), p. 53-65.
12. Mîslițchi V. Unele repere teoretice ale competenței lingvistice: delimitări conceptuale și faze de formare. Materialele Conferinței științifico – practice. Ch., 2013. p. 176.
13. Potolea D., Neașcu I. Pregătirea psihopedagogică. Iași: Polirom, 2008. 544 p.
14. Roegiers X. Manualul școlar și formarea competențelor în învățământ. În: Didactica Pro, 2001, nr. 2 (6), p. 31-39.
15. Zbârnea A. Referențialul formării profesionale a cadrelor didactice. În: Revista Univers Pedagogic, 2007, nr.1, p. 34-37.
16. Шишов С.Е., Кальней, В.А. Мониторинг качества образования в школе. М., 1998. p. 85-86.